

ність та ін.) повинні бути такими, якими ми їх собі уявляємо, чи навіть такими, якими ми хотіли б їх бачити.

Адекватна інформаційна система повинна забезпечити надходження інформації, яка змусить керівників не тільки засумніватися в правомірності подібного уявлення, але й ужити заходів для створення умов, сприятливих її правильному розумінню і використанню.

УДК : 339.137.2

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ

М.М.ДІДИК – д.ф.н., професор,

Л.О.МАРМУЛЬ – д.е.н., професор,

М.А.НЕГРОВ,

С.І.ПЛАЧКОВ – аспіранти, Херсонський ДАУ

Важливою умовою розвитку ринкових відносин на сучасному етапі є оздоровлення та активізація інвестиційної діяльності в Україні та в її регіонах. Це вимагає вдосконалення, а в багатьох випадках — кардинальної, перебудови управління інвестиційною діяльністю на, всіх територіальних рівнях. На нашу думку, існує необхідність у перегляді та уточненні напрямків та принципів управління інвестиційною діяльністю в регіонах. Під принципами управління в даному випадку слід вважати правила, основні положення та пропозиції що впливають із пізнання об'єктивних законів розподілу суспільної праці та відображають найбільш стійкі зв'язки між об'єктами суб'єктами управління.

Цикл інвестиційної діяльності на регіональному рівні складається з процесів формування регіональних фінансових потоків і капітальних вкладень, їх концентрації у інвесторів, обґрунтування напрямів використання, процесу освоєння інвестицій, повернення інвесторам вкладених ними коштів і одержання прибутку або інших видів доходів, а також із стабілізації соціально-економічної ситуації регіоні та соціальних наслідків залучення і використання інвестиції. Він починається з пошуку джерел інвестиційних ресурсів, потенціальних інвесторів, розробки плану роботи з ними, а закінчується введенням у дію певних об'єктів і організацією моніторингу їх економічної та соціальної ефективності. Тому його можна розглядати як циклічну систему, яка знаходить своє відображення у постійному відтворенні фінансових потоків даного напрямку на регіональному рівні. Структуру цієї системи утворюють головні укрупнені про-

цеси, які, в свою чергу, можна розглядати як самостійні підсистеми, що знаходяться в певному співвідношенні та взаємозв'язку між собою. З точки зору функціональної спрямованості ці підсистеми доцільно об'єднати в наступні групи:

1. Попит та пропозиції на інвестиційні ресурси, їх аналіз та оцінка
2. Укладання угод і контрактів на виконання робіт, забезпечених інвестуванням.
3. Виробнича діяльність
4. Визначення та отримання соціально-економічних ефектів від інвестування

Виходячи з наведеного вище, управління інвестиційною діяльністю в умовах становлення ринкових відносин необхідно здійснювати, керуючись наступними принципами :

1. Цільовий принцип. Головною метою здійснення інвестицій є одержання прибутку. Однак, як свідчить світовий, та певною мірою вже і вітчизняний досвід, приватні капіталовкладення здійснюються не тільки з метою одержання прибутку, але й для забезпечення соціального розвитку, створення робочих місць тощо. Виходячи з принципу цільової спрямованості, слід зазначити, що в структурі сучасного інвестиційного циклу найбільш складним елементом є пошук необхідних інвестиційних ресурсів. На сьогоднішній день, не зважаючи на продовження економічної кризи, вже накопичений перший досвід і практичні доробки щодо визначення таких джерел.

Найбільш повний свій прояв цільовий принцип управління інвестиційною діяльністю знаходить при формуванні регіональної інвестиційної програми з виділенням регіонального замовлення. Тому вважаємо за необхідне відновити розробку таких регіональних програм за повною структурою пріоритетів та галузевою структурою. Необхідність і доцільність виділення регіонального замовлення в самостійний розділ інвестиційної програми обумовлена цілою низкою обставин, найважливішими серед яких є провідна роль регіонів в управлінні при формуванні програми, специфіка формування фінансової бази програми, необхідність врахування регіональних особливостей, соціальних, екологічних чинників тощо.

2. Принцип структури пріоритетів, який визначає послідовність стадій інвестиційного циклу, фінансування та виконання робіт.

3. Принцип формування структури капіталу. Сучасний етап управління інвестиційною діяльністю в регіоні багато в чому визначається структурою капіталу, який здебільшого є акціонерним.

На сучасному етапі проблема залучення інвестицій досягла піку своєї актуальності. На державному рівні її часто зводять лише до проблеми іноземних інвестицій. Не принижуючи роль останніх

не тільки в цілому для держави, але й для окремих регіонів, необхідно зазначити, що на сьогодні практично не задіяними залишаються внутрішні джерела. Насамперед, це ресурси від приватизації об'єктів, регіональні запозичення у вигляді облігацій, бонів тощо як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, кошти підприємців, населення та інші.

Важливого значення набуває вдосконалення приватизаційних схем з урахуванням завдань щодо здійснення інвестицій. Поряд з проблемою пошуку інвестиційних ресурсів важливе значення мають питання обґрунтування напрямків їх використання: відбір проєктів, визначення обсягів регіонального замовлення, підбір виконавців, укладання договорів тощо. Ця діяльність може бути більш ефективною, якщо регіональне замовлення буде розподілене між виконавцями.

Комплексною характеристикою, на базі якої можливо виявити і оцінити причини, що стримують надходження немуніципальних інвестицій в економіку регіону, виступає оцінка інвестиційного клімату як загального критерію для розміщення фінансових ресурсів.

Оцінка інвестиційного клімату, який є ринковим інструментом оптимізації потоку капітальних вкладень, широко розповсюджена в світовій практиці. Вона проводиться багатьма консалтинговими фірмами, банками, державними органами. Об'єктами оцінки вважають галузь економіки країни в цілому. Але для України, крім загальної оцінки, яка здійснюється в рейтингах інвестиційної привабливості держави необхідно оцінювати інвестиційний клімат в регіональному розрізі.

Нові соціально-економічні умови, які склалися в Україні в зв'язку з переходом до ринкової моделі функціонування господарства, потребують нових підходів до оцінки інвестиційного потенціалу регіонів. Якщо розглядати обсяги прямих іноземних інвестицій в регіони України, то слід зазначити, що за останні два роки в цілому вони збільшилися на суму понад 300 млн. дол. США. Однак при цьому спостерігається стійка тенденція переважного вкладення інвестицій в регіони Центральної України (Донецька, Дніпропетровська області), де традиційно розміщені великі промислові підприємства, і Західної (Львівська, Волинська, Закарпатська), де історично більш міцні економічні зв'язки з сусідніми європейськими країнами.

З цього приводу особливої уваги потребує дослідження залежності обсягів іноземних інвестицій від соціально-економічних умов регіонів України. Аналіз основних індикаторів розвитку регіонів в 1998 свідчить про надходження в більших обсягах інвестицій в області, де ці індикатори кращі. З другого боку, в областях з мінімальними значеннями індикаторів розвитку — іноземні інвестиції мі-

німальні. Так, в Дніпропетровській, Одеській областях і в м. Києві, де питома вага прямих іноземних інвестицій в загальному обсязі по Україні максимальна (47,9%), показники обсягів виробництва продукції промисловості, капітальних вкладень в регіон, в тому числі централізованих, показники експорту і імпорту товарів є найбільшими. В той же час в Миколаївській, Полтавській, Херсонській, Сумській областях, де питома вага прямих іноземних інвестицій в обсязі по Україні є найменшою (0,7% в Миколаївській, 1,5% в Полтавській) значення основних індикаторів розвитку регіонів також мінімальні.

Тому з огляду на вище викладене, виникає потреба поетапно вирівнювання економічного розвитку регіонів України, що повинно привести до більш врівноваженого розвитку регіонального інвестиційного процесу. Для вирішення даної проблеми доцільно виявити чинники, що впливають на інвестиційний клімат в регіоні і його стабільність.

Слід зазначити, що чинники, які впливають на інвестиційний клімат, доцільно розподіляти за характером дій на них з боку суспільства: об'єктивні - забезпеченість сировиною, біокліматичний потенціал та суб'єктивні, пов'язані з діяльністю людини. Перша група чинників характеризує інвестиційний потенціал регіону, друга - умови діяльності інвестора. Ці два критерії визначають можливість залучення інвестицій або їх недоляки. Інвестиційний потенціал регіону складається як сума об'єктивних передумов для інвестицій, які залежать від наявності, різноманітних сфер і об'єктів інвестування, а також від їх економічної характеристики. При цьому основними причинами, які стримують зростання інвестиційної активності є:

- відсутність надійних гарантій для інвестора;
- невизначеність соціально-економічної ситуації ;
- відсутність чіткої державної інвестиційної стратегії для інвестора
- недосконале законодавче забезпечення, в тому числі відсутність механізму реалізації замовлень, що приймаються.

Закордонні аналітики вбачають перспективи зростання інвестиційної активності в Україні достатньо реальними, і головне для потенційних інвесторів міститься в ефективному стратегічному плануванні. Основним чинником інвестиційної нестабільності вважають динаміку спаду виробництва. В умовах зазначеного процесу відбувається зниження ефективності виробництва, що в свою чергу зумовлює:

- збитковість підприємств, скорочення їх власних інвестиційних ресурсів;

- скорочення доходів бюджету;
- посилення грошового дефіциту;
- збільшення процентної ставки;
- відсутність кредитів на поповнення оборотних коштів і інвестицій.

Таким чином, головним і найбільш актуальним завданням економічної політики на сучасному етапі виступає призупинення спаду і перехід до економічного зростання. Слід зазначити, що при оптимальному економічному і політичному режимі капітали вітчизняних підприємств і приватних осіб можуть займати значну питому вагу на ринку інвестицій регіону "Основою" їх мотивації виступає висока рентабельність вкладень при необхідному рівні гарантій повернення вкладних коштів і доходів по ним і вирішення конфліктних ситуацій в ході інвестиційної діяльності. Однак швидкі темпи зростання ринку капіталів зумовлюють низку особливостей, які створюють перешкоду для накопичення капіталів і направлення їх в виробництво.

З метою стимулювання інвестиційної діяльності, на нашу думку, доцільно застосувати регресивну шкалу оподаткування, яка в США в 80-х роках на 25% дозволила збільшити обсяг інвестицій як власних, так і іноземних. Її сутність полягає тому, що створюються стимули для направлення більшої частини прибутку в інвестиції за рахунок встановлення порядку, за яким чим вища питома вага прибутку на інвестиції, тим нижча ставка податку на прибуток податку на додану вартість. Для використання амортизаційних відрахувань слід запропонувати систему накопичення тимчасово вільних амортизаційних ресурсів декількох підприємств і передача їх в структури (банки, трастові компанії) для захисту від знецінення. Зазначений підхід ефективний в рамках фінансово-промислових груп.

Крім розглянутих класичних джерел інвестування, доцільно зазначити, що інвестиційний ринок може бути більш ефективним за рахунок розширення форм і методів інвестиційної діяльності. З цього приводу можна виділити два напрямки його розвитку: орієнтація на системність інвестиційних відносин і розвиток форм проєктного фінансування.

За першим напрямом недооцінюються можливості лібералізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Вже зараз торгові відносини доповнюються інвестиційними угодами, які за своєю суттю представляють товарні кредити. Системність інвестиційних відносин розширює сферу економічних взаємодій і охоплює поставальників сировини та обладнання, а також банки, що їх обслуговують.

В розвитку форм проектного фінансування міститься, з нашої точки зору, суттєвий резерв активізації притоку інвестицій. Активізація зазначеної форми дозволила б перенести частку проблем щодо інвестування реального сектора на виробника. В свою чергу проекти фінансування - це тип залученого фінансування окремої господарської одиниці. Кредитор розглядає доходи проекту як єдине джерело обслуговування боргу і виплати його основної частини. Проекти фінансування, які здійснюються недержавним сектором, не збільшують бюджет в частині витрат, а викликають збільшення його доходної частини.

Однією із складових інвестиційних ресурсів регіону виступає кредит комерційних банків для фінансування інвестиційних програм і проектів.

Слід зазначити, що особливості поточної економічної ситуації обмежують масштаби участі комерційних банків в інвестиційній діяльності. На цей процес впливає низка чинників: протиріччя між ставками процента і ризиками надання позик, відсутність достатніх резервів під зростаючі кредитні ризики. В світовій практиці довгострокові кредити, як найбільш надійні, мають ставки процента нижчі. В українській практиці, навпаки, довгострокові кредити відносять до найбільш ризикових. У банків існує високодохідна альтернатива вкладень в державні короткострокові облігації. Ринок корпоративних цінних паперів розвинений недостатньо, і вкладення в акції і облігації акціонерних товариств вважаються банками не ліквідними.

Актуальним питанням в практиці інвестиційної діяльності є формування механізму гарантій, як форми захисту від ризику. Зазначений механізм дієздатний в разі забезпечення кредиту ліквідною заставою, пошуком надійного позичальника, пайового шляху фінансування.

Важливим резервом для підвищення інвестиційної активності банків виступає розвиток міжбанківського співробітництва в частині спільного кредитування, що дозволить знизити ризики і залучити малі і середні банки до фінансування регіональних програм.

Для стимулювання інвестиційної діяльності банків доцільно застосувати лізингові схеми кредитування, що в свою чергу вирішують певною мірою проблеми застави.

Стосовно механізму підвищення питомої ваги довгострокового кредитування доцільно прийняти низку заходів: скоротити податки комерційних банків на прибуток від довгострокових кредитів; встановити, що банки, в яких питома вага інвестиційних кредитів перевищує 40%, отримують додаткові податкові пільги; враховувати

при формуванні договірних цін з капітальному будівництві витрати на ризики.

Слід зазначити, що залучення іноземного капіталу для інвестування виступає одним із його суттєвих джерел. Для підвищення його інвестиційної активності доцільно:

- розробити порядок залучення приватних інвесторів до фінансування пріоритетних проектів спільне з муніципальними органами влади під їх гарантію;

- при організації інвестиційної діяльності забезпечити залучення коштів як державних, так і приватних осіб виключно на конкурсних засадах;

- створити комплексну програму страхування інвестицій, яка б включала не тільки зобов'язання і гарантії українського уряду, а й активізацію співпраці з іноземними державними органами тих країн, які здійснюють капіталовкладення в українську економіку шляхом укладення угод про взаємний захист капіталовкладень

УДК 338.439:664:477.72

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ю.В.УШКАРЕНКО – аспірант, Херсонський ДАУ

Харчова промисловість займає провідне місце у структурі господарського комплексу Херсонської області. В останній час на неї припадає 35,2% промислового виробництва. Визначальним чинником, який сприяє ефективному та випереджаючому розвитку галузі, є сільськогосподарська спеціалізація області у загальнодержавному поділі праці. Рівень землезабезпеченості в розрахунку на одного жителя області становить 1,6 га сільгоспугідь та 1,4 га ріллі, що у 2,0-2,2 рази перевищує середньодержавні показники. Основні виробничі фонди сільського господарства досягають 44,8% у їх загальній господарській вартості.

Спеціалізація сільського господарства визначає структуру та розміщення переробних галузей. Рослинництво спеціалізується на виробництві зернових, соняшнику, овочівництві, садівництві, виноградарстві. При цьому в останні роки для нього характерні значні структурні зрушення. Так, у 1999 р. порівняно з 1996 р. посівні площі під зерновими і зернобобовими культурами скоротилися майже у 4,0 рази і зросли під кукурудзою, гречкою, рисом, а також соняшником (у 1,6 разів), соєю (у 5,0 разів), овочами (в 1,3 рази).